

Wonen in de marge

Ontstaan van het wooncomplex aan de Meerweg, 1930-1960

FLORIS JOUSTRA

Wie tegenwoordig met auto of fiets over de Anton Philipsweg rijdt, realiseert zich waarschijnlijk niet dat dit stukje Hilversum een zeer bewogen sociale geschiedenis heeft. Het onbegrip tussen een kleine groep bewoners en ‘de burgerij’, niet van recente datum maar diep geworteld in het lokale verleden, mondde uit in een blijvende, haast fysieke uitstoting van de eersten uit de Hilversumse gemeenschap. Het sociaal isolement van de bewoners van de Meerweg heeft een lange en nare voorgeschiedenis.

Voorgeschiedenis, 1930-1945

De bouw van het 15^e gemeentelijke woningcomplex aan de Specht-, Ekster- en Mezenstraat werd uitgevoerd in 1929-1930. De 24 ‘overgangswoningen’ en een ‘doorgangshuis’ waren bedoeld voor wat later a-sociale gezinnen werden genoemd. De raadscommissie voor sociale aangelegenheden had gepleit voor de bouw van speciale woningen ten behoeve van de *slordige en min of meer vuile gezinnen, die grotendeels het wonen nog moeten leeren*. Plaatsing van deze gezinnen, waarvan sommige nog in geen jaren tot een normaal gezin zijn opgevoed, tussen andere gezinnen, is niet te tolereren; zij zou aanleiding geven tot een bron van voortdurende klachten niet alleen, maar zij zullen de veelal “nette straten” gaan ontsieren. Het werden overgangswoningen genoemd om aan te geven dat de beoogde bewoners zich in een ontwikkeling bevonden. Afkomstig uit 54 noodwoningen aan de Eemnesserweg die in 1929 moesten worden gesloopt, werden zij nog niet in staat geacht om een typische arbeiderswoning te betrekken. *Getracht moet worden hen daartoe op te voeden, zo meende de commissie, en zij moeten het als een eer gaan gevoelen overgeplaatst te worden in een normale arbeiderswoning*. Het doorgangshuis ontleende zijn naam aan de functie als tijdelijk onderkomen voor door uitzetting dakloos geworden gezinnen. Het nieuwe doorgangshuis zou zijn oude houten voorganger, eveneens aan de Eemnesserweg, moeten vervangen. Er zou ruimte moeten zijn voor zes gezinnen en een conciërge. Een wasgelegenheid moest het geheel completeren.

Het eerste ontwerp van Dudok werd als te duur beschouwd. In plaats van de f 4.000,- per woning kwam Dudok in een tweede ontwerp uit op een prijs van f 3.000,-. *Uiterste zuinigheid, zowel in de toe te passen materialen als in de wijze van afwerken* had dit mogelijk gemaakt. Dudok stelde voor het nieuwe complex te situeren op een terrein aan een geprojecteerde zijstraat van de Merel-

Het complex doorgangswoningen en doorgangshuis aan de Spechtstraat, Mezenstraat en Eksterstraat in 1951. Verbouwplannen voor een deel van de woningen werden niet uitgevoerd waardoor de verwaarlozing en vervuiling toenamen en een onleefbare situatie ontstond. Aangezien de nieuwe woningen aan de Meerweg inmiddels in aanbouw waren werden de oude woningen enkele jaren na het nemen van deze foto's (p. 160-161) gesloopt. (coll. Streekarchief)

straat naar de Kamerlingh Onnesweg, een terrein dat door zijn verscholen en toch vrije ligging voor dit plan m.i. is aangewezen. De raad stemde op 6 augustus 1929 in met de plannen. Eigenaren van 135 huizen in de nabijheid van de Spechtstraat reageerden verontrust. Zij protesteerden heftig en klaagden dat de waarde van hun woningen door de komst van de a-sociale gezinnen zou dalen. *Is de omgeving zoals ze nu is, dan blijven onze huizen een solied handelsobject. Worden uwe plannen ten uitvoer gebracht, dan is de lust in die handel aanmerkelyk minder, zooniet geheel verdwenen, zo klaagden zij bij het gemeentebestuur.* Ondanks deze bezwaren zette de gemeente haar plan door, maar over het resultaat was de raad niet geheel tevreden. De woningen bleken te dicht op elkaar gebouwd, de was- en drooginrichting was vergeten, in de badgelegenheden waren de ramen te laag aangebracht, kortom allerlei tekortkomingen, die erop wijzen dat de architect niet met liefde en zorg het plan heeft uitgewerkt. Hoewel het college Dudoks inzet verdedigde, gaf zij wel toe dat de plannen inzake de zogenaamde overgangswoningen niet in alle opzichten bevredigend zijn gebleken.

Over de geschiedenis van dit complex en haar bewoners tussen ongeveer 1930 en 1945 is in de archieven maar weinig terug te vinden. Zoals de gemeente de a-sociale gezinnen naar de rand van haar grondgebied verwees, zo lijken de door hun nagelaten sporen eveneens zo marginaal geworden dat ze nu, ruim een halve eeuw later, niet of slechts met grote moeite zijn te traceren. De lokale politici hielden zich in deze jaren vooral bezig met de vraag of de betonnen vloeren van de woningen in het doorgangshuis zouden moeten worden voorzien van houten vloeren. De bewoners hadden hier in maart 1935 in een petitie om gevraagd. Ook pleitten ze voor een huurverlaging en voor geregeld en behoorlijk onderhoud aan de woningen. Door het college om advies ge-

vraagde, stelde de Gemeentelijke Geneeskundige en Gezondheidsdienst dat betonnen vloeren juist erg hygiënisch waren. Zij hielden bovendien *de grondlucht tegen*. De gemeente bleek niet bereid het doorgangshuis te voorzien van houten vloeren maar bij wijze van proef zou de vloer in één van de leegstaande woningen kunnen worden geleverd zodat de ruwheid wat zou verminderen! Dit zou natuurlijk het optrekken van de kou op geen enkele manier verhinderen, maar de gemeente was ervan overtuigd dat geregeld stoken de woning inclusief de betonnen vloeren voldoende warm zou maken. Dat de meeste bewoners te arm waren om geregeld te stoken, speelde kennelijk geen rol. Het raadslid D. Lammes stelde voor de woningen toch te voorzien van houten vloeren. Het college wilde eerst de resultaten van de proef met het verven van de vloeren afwachten, en kwam pas na ruim een jaar (in november 1936) met het advies de betonnen vloeren wel te verven maar niet te voorzien van een houten of kurken bedekking. Volgens wethouder Verbeek moest de Raad zich wel blijven realiseren *voor welk soort van bewoners die woningen zijn bestemd*. De *doorgangswoningen moeten ook inderdaad de betekenis van een doorgangshuis hebben*. De meningen bleven echter sterk verdeeld en uiteindelijk werd op voorstel van de commissie voor Openbare Werken en die voor Sociale Aangelegenheden besloten een nieuwe proef te nemen door in de woonkamer van één, niet-permanent bewoonde woning een houten vloer te leggen, naadloos en goed te reinigen met water en was. Pas als deze vloerbedekking na twee jaar en bij wisselende bewoning houdbaar zou blijken te zijn, zou uitbreiding van de vloering worden overwogen. De proef is inderdaad uitgevoerd, maar over het resultaat op langere termijn is niets bekend.

Al kregen de bewoners van het doorgangshuis voorlopig geen houten vloeren, voor de wekelijkse was konden zij gebruik maken van een heuse centrifuge.

Oorspronkelijk had het complex de was- en drooginrichting moeten ontberen, maar dit had tot gevolg dat de natte was in de woonkamers werd opgehangen en gedroogd, en dat beschouwde de gemeente als onhygiënisch. Hoewel hij er om esthetische redenen tegen was (*de orde en gaafheid van het plan gaan er totaal door verloren*), moest Dudok toch een extra gebouwtje ontwerpen voor de centrifuge. De directeur van de Dienst voor Sociale Aangelegenheden stelde vervolgens een schema voor de bewoners op om hun was te doen. Ook maakte hij de planning voor het wekelijks bad. Op vrijdag en zaterdag bezochten de bewoners het badhuis. Omdat er slechts één badcel en één douche aanwezig was, zouden de kinderen zich op deze dagen moeten baden in de 12 waskuipen, die immers alleen op maandag tot en met woensdag werden gebruikt. Zowel het verzorgen van de was als het wekelijks badritueel zou onder toezicht van de conciërge en diens echtgenote plaatsvinden.

Na de oorlog

De overgangswoningen en het doorgangshuis bleken na de bevrijding ernstig te zijn verwaarloosd. Het houtwerk was door de bewoners tijdens de laatste oorlogswinter gesloopt en verstookt. Het gemeentebestuur wilde een deel van de woningen slopen en de overgebleven huizen zodanig verbeteren dat deze geschikt zouden worden voor ouden van dagen en kleine gezinnen. Dudok maakte hiervoor in februari 1946 een ontwerp. Aan de resterende woningen zou een kapverdieping worden toegevoegd zodat de inhoud van de woning (oorspronkelijk 195m²) zou toenemen tot 360m². Ook kinderrijke gezinnen zouden in het nieuwe plan een woning kunnen betrekken omdat de woonkamers zouden worden vergroot door bijtrekking van een slaapkamer-tje. Renovatie van het doorgangshuis zou hierin zes afzonderlijke woningen creëren, bedoeld voor ouden van dagen en kinderloze gezinnen. Nieuw in het ontwerp waren slaapkamers die voldoende ruimte boden voor tweepersoonsbedden! De herhuisvesting van de bewoners van het verwaarloosde complex vormde een lastig vraagstuk en de toenmalige bestuurders waren zich daarvan goed bewust. De raadscommissies van Openbare Werken en Sociale Zaken drongen er bij het college op aan *al het mogelijke in het werk te stellen een bevredigende oplossing te vinden. Vooral ook dient te worden overwogen of het niet mogelijk is de kinderen uit deze gezinnen aan den verderfelijken invloed hunner ouders te onttrekken*. Het college wilde zover niet gaan maar was in haar voorstel aan de raad overigens wel erg duidelijk. *Uiteraard kunnen deze a-sociale gezinnen niet in het verbouwde complex worden ondergebracht, zo meende het college, en gezien de slechte naam die de buurt in Hilversum had gekregen was het wellicht zelfs aan te bevelen om de Spechtstraat en de Eksterstraat een andere naam te geven*. De raad nam het voorstel tot gedeeltelijke sloop en renovatie aan.

Herhuisvesting van de oorspronkelijke bewoners bleek inderdaad niet gemakkelijk. De directeur van Publieke Werken vond *de zorg voor de uitgesproken*

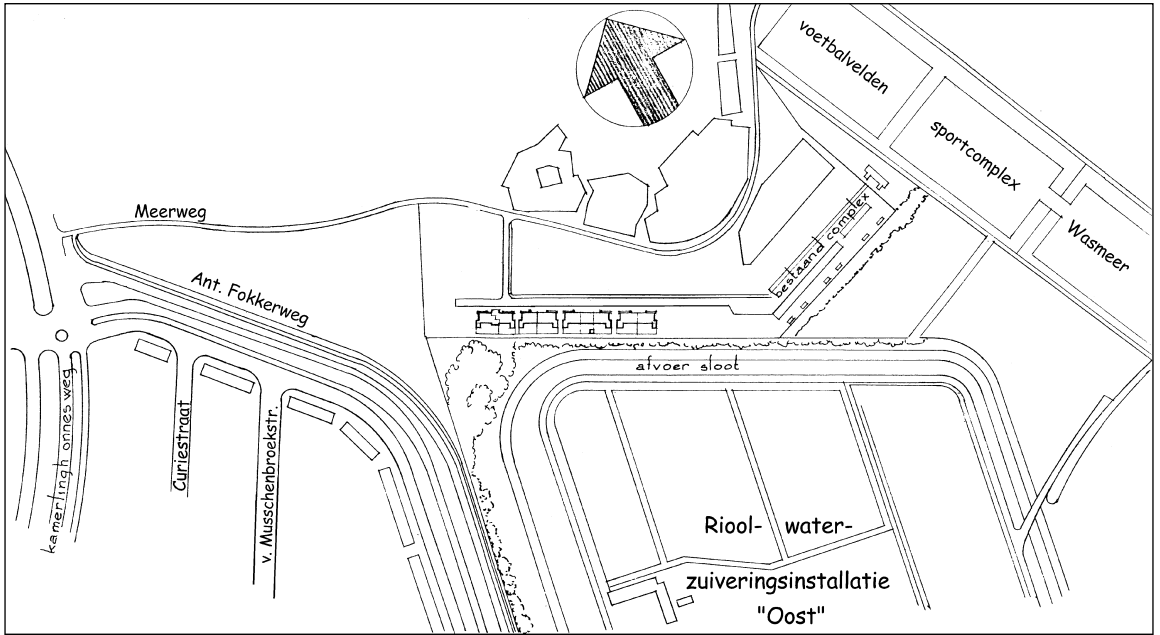
a-sociale gezinnen veel meer een taak voor de regering en meende dat de oplossing moet worden gezocht in het doen onderbrengen van deze gezinnen in hiervoor in te richten kampen. Maar om de woningnood van 'betere gezinnen' snel te kunnen oplossen, was snelle sloop en of renovatie van het complex noodzakelijk en dus stelde hij voor om voor de herhuisvesting van de a-sociale gezinnen 10 nissenhutten aan te kopen. Deze half cirkelvormige onderkomens van de geallieerde strijdkrachten werden na de bevrijding door de zogenaamde Barakkencommissie van het ministerie van Volkshuisvesting geleverd voor f1.500,- per stuk. Ze bestonden uit stalen frames en waren afgedekt met gegolfd plaatijzer. Ze moesten weliswaar worden voorzien van binnenmuren, vloeren en plafonds en aangesloten worden op water, gas en elektriciteit maar zelfs dan zouden de kosten nog steeds beduidend lager uitvallen dan algehele nieuwbouw. Door problemen met de aanvoer kon de gemeente er uiteindelijk slechts één bemachtigen; deze werd later doorverkocht aan de Vrijzinnig Protestantse Jeugdraad.¹

Een ander plan om ten noorden van de rioolwaterzuiveringsinrichting Oost 10 woningen te bouwen kon uiteindelijk niet doorgaan omdat dit ten koste zou gaan van het toch al niet riante aan de gemeente toegewezen bouwvolume. De toekomstige bewoners zou zeker huur in rekening worden gebracht om hen in dit opzicht althans juist begrip bij te brengen over de waarde van een behoorlijke woning. Overigens zal door toezicht van de sociale werksters van de Dienst van Sociale Zaken worden getracht hen op een beter peil te brengen.

Het derde alternatief, opvang van de gezinnen in het barakkenkamp Drakenburg van de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zorg, werd wel besproken maar ging evenmin door omdat de gemeente verplicht zou zijn een gezin op korte termijn weer terug te nemen. De heersende woningnood maakte dit onmogelijk, nog afgezien hiervan dat voor zulk geval ter beschikkingstelling van een normale woning niet verantwoord zou zijn. Verder overleg met de Rijksdienst werd wel wenselijk geacht om tot een regeling te komen betreffende heropvoeding van gezinnen, van welke kan worden aangenomen dat ze in een goede richting zijn te voeren.

De Meerweg, 1950-196

In november 1950 stelde Publieke Werken voor 11 woningen te bouwen op het terrein ten noorden van de rioolwaterzuiveringsinrichting. Na overleg met de raadscommissie voor Sociale Zaken werd het plan aangepast zodat ook grotere gezinnen er een plaats zouden kunnen vinden. Het nieuwe plan omvatte dan ook vier woningen met vier slaapkamers en zeven woningen met drie slaapkamers. Net als bij het eerdere plan van 10 woningen was ook nu alles gedaan om te voorkomen dat de bewoners hun woning zouden kunnen vernielen. Er werd zo weinig mogelijk hout gebruikt en zoveel mogelijk beton, van de vloer tot en met het aanrecht, van kastplanken tot en met de

(fragment van plan tot uitbreiding van het Meerweg-complex)

De inspecteur van de Volksgezondheid vond de lokatie van de eerste woningen vlakbij het vuilstortterrein, de vaalt, en de rioolwaterzuivering 'bij uitstek ongezond voor de in de onmiddellijke nabijheid te vestigen bewoners, ongeacht of deze onmaatschappelijk zijn of niet'. (coll. Streekarchief)

keukenkastjes. Zelfs de daken werden gemetseld. Een soort duurzaam bouwen *avant la lettre*, maar voortkomend uit het zeer negatieve beeld dat de gemeente had van de bewoners. De lokatie, zo dicht bij de rioolwaterzuiveringsinrichting en de nabijgelegen vaalt, noopte wel tot een extra maatregel. De wanden en plafonds kunnen worden gesaust met een muurverf waarin D.D.T. is verwerkt en waarop eventueel ongedierte voorlopig geen vat heeft, aldus Publieke Werken. Om te voorkomen dat ook dit plan ten koste zou gaan van het toegewezen bouwvolume werd een beroep gedaan op de vrije sector waarmee werd afgezien van de voor woningwetbouw beschikbare rijksbijdrage. De raad nam het voorstel op 12 december 1950 aan maar veranderde de benaming 'woningen voor a-sociale gezinnen' in 'overgangswoningen' om aan te geven dat 3 van de 11 te bouwen woningen bedoeld waren als tijdelijke huisvesting van uitgezette gezinnen. In de pers werd echter stevast gesproken van woningen voor 'a-sociale gezinnen' en dit leidde tot een kritische reactie van M.J. Hoytink, adjunct-directeur van de Dienst voor Maatschappelijke Zorg van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Hoytink was van mening dat deze benaming psychologisch geheel verkeerd werkte. De directeur van de Dienst van Sociale Zaken was het eigenlijk wel met hem eens. Het begrip *a-sociaal* is niet zo gemakkelijk precies te omlijnen. Werkelijk *a-sociale* gezinnen zijn m.i. zulke welke door misdadigheid, luiheid, achterlijkheid en dergelijke slechte eigenschappen, bij voortduring parasiteren op de gemeenschap. Hij erkende dat enkele bewoners van de Spechtstraat en de Eksterstraat aan deze criteria voldeden doch dit neemt niet weg, dat deze gezinnen zich in de regel zonder steun van Overheidswege redden. Van de 9 gezinshoofden zijn er 5 werkzaam in loondienst, de 4 andere zijn kooplieden in lompen.

Inmiddels was de verwaarlozing van het bestaande complex aan de Spechtstraat, Mezenstraat en Eksterstraat voortgeschreden. Er bestond reëel gevaar voor instorting en het terrein werd in toenemende mate gebruikt voor het storten van vuil en afval. Publieke Werken vond het plan tot gedeeltelijke sloop en renovatie van het overgebleven deel niet langer realistisch, en pleitte daarom in 1951 voor algehele sloop van het complex. De raad ging hiermee in september 1951 akkoord en trok haar besluit uit 1947 in.

De lokatie van de nieuwbouw stuitte op verzet van de Inspecteur van de Volksgezondheid. *Ik kan dit terrein niet anders zien dan bij uitstek ongezond voor de in de onmiddellijke nabijheid te vestigen bewoners, ongeacht of deze onmaatschappelijk zijn of niet, zo schreef hij aan het college. Tevens drong hij er met klem op aan dit vaaltterrein terstond buiten gebruik te stellen, te egaliseren en met 30 cm aarde af te dekken. Ook de landelijke pers kreeg lucht van de nieuwbouwplannen. Het Vrije Volk bekritiseerde de keus voor het vaaltterrein in scherpe bewoordingen en besteedde veel aandacht aan de onhygiënische omstandigheden. Maar ook het idee dat men de heropvoeding van de bewoners zo ver van de bewoonde wereld wilde uitvoeren, moest het ontgelden: Men kweekt nu eenmaal geen kasplanten op de mestvaalt.*²

De reactie van de gemeente op deze kritische geluiden was tekenend voor het daar getoonde gebrek aan realiteitszin. De Inspecteur van de Volksgezondheid werd verweten dat hij niet eerst was gaan kijken bij de restanten van het complex aan de Spechtstraat! *Wellicht had hij zijn ingenomenheid betuigd met de grote verbetering die in wording is, zo meende de adjunct-directeur van Publieke Werken. In dezelfde reactie werd gesteld dat ratten ook al voorkwamen in de doorgangswoningen aan de Spechtstraat, en dat de aanwezigheid van deze dieren veelal een gevolg is van de wijze waarop een huis wordt bewoond. Van een volkomen geïsoleerde ligging was toch geen sprake want op ± 450 meter afstand zijn bijvoorbeeld voldoende winkels om in de dagelijkse behoeften van de gezinnen te kunnen voorzien. Over de staat van de weg naar die winkels toe werd niet gerept.*

Omdat een aantal gezinnen volgens de betrokken ambtenaren weer in staat werden geacht een huis in een normale wijk te bewonen, dreigde de groep bewoners van het nieuwe complex vrijwel uitsluitend te gaan bestaan uit wat werd genoemd uitgesproken *a*-sociale gezinnen. *Was er tot op heden nog sprake van een duldbare toestand door de aanwezigheid van behoorlijke gezinnen, binnen niet al te lange tijd zal de toestand zo zijn dat uitsluitend a-sociale gezinnen in een uithoek van de gemeente zonder meer aan hun lot overgelaten zijn, aldus de Woninginspectrice, mevrouw Ter Horst. Zij vond dit ontoelaatbaar en pleitte voor structureel toezicht op de bewoners. Er zou volgens haar een toezichthouder moeten worden aangesteld die zou moeten gaan wonen in een nog te bouwen dienstwoning temidden van de bewoners. Ook wenste mevrouw Ter Horst een werk-*

De woningen aan de Meerweg in de zomer en winter van 1954. (p. 166-167) De woningen van het type 'bungalow' (!) moesten op last van de provincie zodanig worden opgesteld 'dat "barakvorm" wordt vermeden, het ware te voorkomen, dat de woningen uitwendig reeds het kenmerk dragen te zijn voorbestemd voor maatschappelijk onaangepaste gezinnen'. Bij de woningen waren betonnen palen voor de waslijnen geplaatst. (coll. Streekarchief)

plaats voor de noodzakelijke opbouw van het sociale werk, en streefde zij naar uitbreiding van het complex tot 25 woningen. Zij stelde voor aard en type van de bij te bouwen woningen drastisch te wijzigen daar dan in het complex zelf reeds doorgeschoven kan worden, hetgeen stimulerend werkt. De gemeente nam dit voorstel uiteindelijk over en vond de directeur van het gezinsoord Drakenburg van het Ministerie van Maatschappelijk Werk, dhr. P.C. Maliepaard, bereid per 1 juli 1954 de nieuwe functie als adjunct-commies van Sociale Zaken te gaan vervullen. Maliepaard was erg betrokken bij het maatschappelijk werk en zou voor de bewoners van de Meerweg uitgroeien tot een grote steun en toeverlaat.

Rapport-Maliepaard

De bewoners van het complex Meerweg, zoals het wijkje voortaan werd genoemd, waren in 1954 tien weken lang intensief bezocht en geobserveerd door hun nieuwbenoemde toezichthouder, Maliepaard. Zijn rapport moest bijdragen aan een meer georganiseerde poging om de aldaar gevestigde gezinnen een heropvoeding te geven. Het rapport-Maliepaard werd zodoende het oudste sociologische onderzoeksverslag dat over deze groep Hilversummers bestaat. Het rapport stemt, bijna een halve eeuw na dato, nog altijd treurig. Maliepaard constateerde dat de ligging van het complex, op 100 meter afstand van het vaaltterrein, het minderwaardigheidsgevoel van de bewoners slechts had versterkt. Hij benadrukte de risico's voor de volksgezondheid omdat het vaaltterrein en nabijgelegen waterplassen ideale verblijfplaatsen van ratten en schadelijke insecten waren. Ook oefende het vaaltterrein een bepaalde

aantrekkingskracht uit op de bewoners. *Het werkt het voddenrapen in de hand*, zo meende hij. De toegangsweg tot het terrein, de Meerweg, was niet meer dan een slecht verlicht koolaspad vol kuilen en oneffenheden dat bij regen veranderde in een volkomen onbegaanbare modderpoel. De woningen hadden onbepleisterde muren, misten opbergkasten en kenden geen aparte wasgelegenheid. Het hele leven speelde zich af in een woon-keukenkamer. De jeugd van het complex vond geen aansluiting bij jongeren uit naburige wijken en maakte geen deel uit van bestaande jeugdverenigingen. Maliepaard trof in de 11 woningen 12 gezinnen aan, en wist te melden dat er kort daarvoor zelfs 13 gezinnen woonachtig waren geweest. In totaal woonden er tijdens zijn onderzoek 67 personen, bestaande uit 12 echtparen, 13 kinderen van 0-5 jaar, 12 kinderen van 6-14 jaar, 12 jongeren van 15-21 jaar en 6 ongehuwden van boven de 21 jaar. Op één gezin na waren alle families afkomstig uit het complex aan de Spechtstraat. *Enkele gezinnen kan men als vrij normaal beschouwen en zouden in een normale arbeidersbuurt niet opvallen*, zo meende Maliepaard. Voor deze mensen was het Gemeentelijk Bureau van Volkshuisvesting bezig andere woonruimte te zoeken. Andere gezinnen beschouwde hij echter als abnormaal in de zin dat er door geestelijke onvolwaardigheid van één of beide ouders geen sprake is van een enigszins regelmatig huishouden. Onregelmatige inkomsten hadden vaak tot schulden geleid. Voor deze groep bewoners stelde Maliepaard een intensivering van de begeleiding voor. De extra uitgaven hiervoor becijferde hij als beduidend lager dan de kosten van voortzetting van de bestaande toestand want dan zouden sociaal-zwakke gezinnen heel wel kunnen afzakken naar de groep onmaatschappelijken. Uitbreiding van het complex tot 20 woningen achtte hij voldoende om de groep van zeer moeilijke of onverbetelrijke gevallen in Hilversum op te vangen. Wel stelde hij eisen aan de

De keuken van één van de woningen aan de Meerweg, van buiten en van binnen. Om vernieling te voorkomen werd zo weinig mogelijk hout gebruikt en zoveel mogelijk beton, van de vloer tot en met het aanrecht, van kastplanken tot en met de keukenkastjes. Pas in 1956 werden de keukenkastjes van deuren voorzien. (coll. Streekarchief)

nieuwe woningen en de begeleiding van de bewoners. Deze zouden via georganiseerd jeugdwerk, huishoudelijke voorlichting en hulp, clubwerk voor mannen en vrouwen, stimulering van regelmatige arbeid, omscholing, culturele en geestelijke verzorging zeer intensief moeten worden begeleid door een team van tenminste 3 beroepskrachten, te weten een gezinsverzorgster, jeugdleider en sociaal werkster.

Uitbreiding

Het nieuwe complex van 11 woningen voldeed inderdaad al na korte tijd niet meer aan de groeiende behoefte aan woonruimte van de doelgroep. In 1955 werd een plan tot uitbreiding met 9 woningen opgesteld. Dit uitbreidingsplan omvatte ook de voor Maliepaard bestemde dienstwoning annex dienstruimte met daarin clublokalen, een badgelegenheid en zelfs een polikliniek. Als 'tijdelijk' onderkomen voor Maliepaard was een woonkeet op het haventerrein verplaatst naar de Meerweg. Tijdelijk bleek een rekbaar begrip want Maliepaard zou er jaren in blijven wonen.³ De nieuwe woningen zouden van het bungalowtype zijn. Het Provinciebestuur stelde voor *de bungalows zodanig op te stellen dat "barakvorm" wordt vermeden, het ware te voorkomen, dat de woningen uitwendig reeds het kenmerk dragen te zijn voorbestemd voor maatschappelijk onaangepaste gezinnen*. Drie bestaande woningen zouden worden omgebouwd tot twee teneinde ook grotere gezinnen te kunnen huisvesten. De begroting voor de uitbreiding bedroeg f 425.000— hierbij was een verbetering van de toegangsweg en het terrein inbegrepen. Vanwege de vereiste zorg voor de bewoners werd besloten de exploitatie van het gehele complex onder te brengen bij de dienst van Sociale Zaken. De raad ging op 3 juli 1956 akkoord met het uitbreidingsvoorstel maar bracht de exploitatie van het complex na een jaar toch weer onder bij het Gemeentelijk Woningbedrijf.

Uitvoering van de uitbreiding liet lang op zich wachten, onder meer als gevolg van de geldende bestedings-beperking en vanwege het uitblijven van rijkssubsidie. Nadat de plannen waren getekend en van een begroting voorzien, brachten de raadscommissies voor Sociale Zaken en Financiën twee volkomen tegengestelde adviezen uit. Dit stelde de verantwoordelijke wethouder, mevrouw Straalman-Kremer, voor grote problemen. De commissie voor Sociale Zaken was sterk voorstander van verbetering van het bestaande complex maar vond de geprojecteerde nieuwbouw te duur. De andere commissie ging akkoord met de nieuwbouw maar stelde dat door een andere groepering van het bestaande complex een beter gebruik mogelijk was, waardoor verbetering van de woningen wellicht achterwege kon blijven. Omdat voor het bestaande plan rijkssubsidie was toegezegd maar dit voor een eventueel nieuw plan onzeker was, moest de wethouder in overleg treden met de twee betrokken ministeries in Den Haag. Het ministerie van Volkshuisvesting en Wederopbouw en dat van Maatschappelijk Werk werkten echter niet goed samen in deze kwestie. Ook het noodzakelijk overleg met de Provincie werkte vertragend.

Intussen was de begeleiding van de bewoners uitgebreid met een gezinsverzorgster, een maatschappelijk werkster en een jeugdleader. De jeugdleader kreeg in de herfst van 1957 de beschikking over een houten noodgebouwtje dat tot dan toe aan de Zeedijk had gestaan. Maar al was het vaaltterrein begin 1955 op duidelijk grotere afstand van het complex geplaatst en kregen de bewoners in 1956 deuren voor de keukenkastjes (!), de woonsituatie voor de bewoners verslechterde zienderogen. Een rapport van de Gemeentelijke Geneeskundige Gezondheidsdienst vermeldde de opvallendste tekortkomingen: vochtdoorlatende muren, ontbreken van een aparte berg- en wasruimte (het hele gezinsleven speelt zich in een kamer af), ontbreken van dakisolatie, voldoende waterafvoer en een douche. Ook de directeur van de Gemeentelijke Dienst voor Sociale Zaken schreef een brandbrief aan het college. *De toestand van de thans bestaande woningen spot nagenoeg met alle op medisch-hygiënisch gebied te stellen eisen. Aan de heropvoeding van de bewoners, die toch al te kampen hebben met een aanpassing aan normale toestanden en verhoudingen, wordt onder deze omstandigheden een primaire basis onthouden. Voldoet de behuizing niet aan normale voorwaarden, dan toch kan hun bezwaarlijk worden voorgehouden de andere normen, waarnaar zij zich moeten richten. Schier alle pogingen aangewend om hen maatschappelijk te revalideren stuiten af op het feit, dat aan de bewoning zoveel ontbreekt. Van een wezenlijke heropvoeding zal geen sprake kunnen zijn, indien het probleem, waarvoor de directeur G.G.D. met klem de aandacht vraagt, niet tot een oplossing zal worden gebracht.*

Bij de behandeling van de begroting in maart 1959 stond de gemeenteraad uitgebreid stil bij de eventuele inschakeling van het kerkelijk en particulier initiatief voor het maatschappelijk werk voor de bewoners van het complex

aan de Meerweg. Hoewel katholieke en protestants-christelijke kerkgenootschappen op incidentele basis wel eens assisteerden bij activiteiten voor de bewoners was van een structurele en gecoördineerde inzet nog geen sprake. De wethouder had hiervoor in 1958 al wel een aanzet gegeven door met verschillende betrokkenen te praten over de instelling van een Commissie van Advies. Hierin zouden naast haarzelf, de Woninginspectrice en de directeurs van Sociale Zaken en de GGD ook vertegenwoordigers van diverse maatschappelijke organisaties zitting kunnen nemen. De gemeente verwachtte dat hiervan vooral een gunstige werking op het resocialisatieproces zou uitgaan nadat de beoogde uitbreiding van het complex eenmaal was gerealiseerd. Gezien de enorme vertragingen in het bestuurlijk proces liet die uitbreiding, reeds in 1956 beloofd, wel erg lang op zich wachten. De bewoners van de Meerweg maakte het waarschijnlijk allemaal niet zo veel uit. Zij waren immers al twee generaties lang gewend aan hun rol in de marge van de Hilversumse gemeentepolitiek.

Noten

- 1 De nissenhut werd geplaatst aan de Dalweg en heeft tot aan het begin van de jaren zeventig als jongerencentrum gediend waarna het werd vervangen door een stenen gebouw.
- 2 Het Vrije Volk, 6 augustus 1952.
- 3 Deze woonkeet diende tijdens de oorlog als noodwoning en noodkantoor voor havenmeester wiens onderkomen bij een bombardement was vernield.

Bronnen:

- Streekarchief Gooi en Vechtstreek (SAGV), archief gemeentebestuur Hilversum 1851-1939.
- SAGV, archief secretarie gemeente Hilversum 1940-1959.
- SAGV, archief St. Bijzonder Opbouwwerk 1956-1974